

La informació meteorològica. Les revistes de premsa forana al llevant de Mallorca

Miquel Company Florit

Des de finals del segle XIX, a les Illes Balears hi ha hagut una especial tradició meteorològica que s'ha traduït en el temps en una àmplia xarxa d'observatoris al llarg de la història recent de les nostres illes. Aquesta percepció s'ha vist reflectida en un tractament específic d'aquestes observacions, de forma rigorosa, tant en la premsa diària com en les revistes locals en general.

En aquest estudi tractarem aquelles informacions centrades en el municipi de Manacor i els seus voltants que han recollit i recullen les revistes locals. Al marge de les informacions detallades per la premsa diària sobre la presència de fenòmens meteorològics, ha existit una premsa local i comarcal que, moltes vegades, han fet d'aquests fenòmens un tractament més ampli i detallat. De fet, aquesta és una de les característiques de les revistes de premsa forana de Mallorca: el tractament específic dels fets locals de forma més propera i estructuralment de forma més didàctica.

Els episodis torrencials a Manacor, les ocasionals nevades i els períodes recurrents de sequera han estat objecte de seguiment en les revistes de la contrada manacorina. De fet, són petits reportatges, informes i documents gràfics que ben bé donarien per a un estudi molt més extens.

Fins ara, la informació meteorològica s'ha transmès a través de mitjans escrits (premsa diària, gratuïta i premsa local o forana), radiofònics i per TV. Des de fa poc temps, amb la incorporació de les xarxes d'estacions en línia, els mitjans de comunicació poden recórrer a aquests informadors per xarxa i tenir la informació al minut.

En menys de 50 anys, hem passat dels butlletins dels informadors adscrits a l'INM, com també dels delegats de GESA als pobles que en molts casos acomplien aquesta funció, a la informació única i universal de Mariano Medina per la primera cadena de TVE, fins a l'enorme i actual xarxa d'informadors automàtics i/o en línia.

En aquest breu esquema de l'estudi de les revistes de la zona de Manacor i de la seva comarca, que hem centrat bàsicament en els darrers cinquanta anys, període durant el qual l'eclosió de revistes locals és més important, no podem deixar de fer un recordatori a la premsa històrica de Manacor.

De la premsa manacorina del segle XIX fins a la dècada de 1950

Les referències històriques a la premsa escrita manacorina durant el segle XIX són pràcticament escasses i les que s'han documentat provenen bàsicament

de les cròniques històriques recopilades per Campaner, Llabrés i Xamena. Així mateix, Grimalt *et alter* han recopilat episodis meteorològics del segle XIX basats en les aportacions dels anteriors.

Així, a les revistes manacorines publicades durant el segle XIX, en concret a *El Manacorens*, no hi trobam cap referència a fets meteorològics.

Ja en els inicis del segle XX ens trobam amb *El Anunciador* i *La Aurora* on les referències són pràcticament escasses; tan sols a les pàgines de *El Anunciador* recollim dades agrícoles indirectes que serien una conseqüència de situacions climatològiques determinades.

Capçaleres d'aquestes tres revistes manacorines dels segles XIX i XX.

De totes maneres, és en el primer terç del segle XX quan apareixen a diversos pobles de Mallorca petits estudis climatològics que, des del punt de vista científic i de la climatologia històrica, destaquen per la gran quantitat de dades recopilades.

Ara, hem de destacar l'estudi d'Antoni Oliver "Condiciones climatológicas y agrícolas de San Juan de Mallorca", publicat l'any 1933 dins *les Memòries de la Academia de Ciencias y Artes de Barcelona*.

Al poble de Son Servera trobam l'estudi del metge Miquel Servera titulat *Climatología de Son Servera. Contribución al estudio meteorológico de Mallorca*. Aquest estudi s'ocupa del decenni de 1919 a 1928 i va ser publicat per la revista *Cala Millor 7* (núm. 190 de juny de 2002).

No serà fins a l'aparició de la revista *Arriba* quan trobam algunes referències dels segles XIX i XX. Així ens recorda de la gran tormentada del 15 de setembre de 1850, de la qual Grimalt pronostica que hauria estat de proporcions més espectaculars que la del 6 de setembre de 1989. Una altra referència que hi trobam és la que ens recorda el mateix Grimalt, quan el torrent de sa Cabana va tenir una altra revinguda el novembre de 1943.

La revista *Voz y Voto* es fa ressò de les greus inundacions que es varen produir el dia 5 d'octubre de 1932 i que varen afectar tota la comarca entre Manacor i el Port de Felanitx. Hem d'assenyalar que en altres indrets del Pla i Llevant de Mallorca es donaren el mateix dia quantitats molt importants de precipitació, la qual cosa confirma que es tractaria d'un nucli convectiu de fenòmens atmosfèrics –vent, pluja i calabruix– de dimensions catastrofistes. Al Pla de Mallorca, concretament a l'església de Sant Joan, hi hagué el mateix dia una destrossa de centenars de teules de la teulada del temple parroquial a causa d'una màniga que arrabassà arbres de conreu prop de la possessió des Calderers.

De la dècada de 1950-60 fins a l'actualitat

En la nostra intervenció de les passades jornades de maig de 2008 centràrem la nostra comunicació en el boom de revistes que començarien a editar-se a Manacor. Al marge del setmanari *Manacor*, continuació d'*Arriba*, al qual hem donat una pinzellada superficial, no hi ha referències explícites a fenòmens atmosfèrics.

És a partir de l'aparició de *Perlas y Cuevas* i llavors amb el *Manacor comarcal*, *A tota plana*, *7 Setmanari* i així successivament, passant per la revista *Porto Cristo*, les veïnes *Flor de Card* de Sant Llorenç, *Cala Millor 7* i *Sa Font* de Son Servera, quan podem establir uns elements d'estudi per identificar i situar el nostre treball. Hem estudiat quatre revistes de Manacor (per raons òbvies) i també les altres tres dels pobles veïns de Sant Llorenç i Son Servera per la seva proximitat geogràfica i climatològica; per això s'emmarquen en el títol de la present comunicació.

Capçaleres de les quatre revistes analitzades de Manacor.

A manera d'eina de treball, hem realitzat una taula en la qual podem distingir el grau d'informació que les revistes dediquen a una cosa o altra.

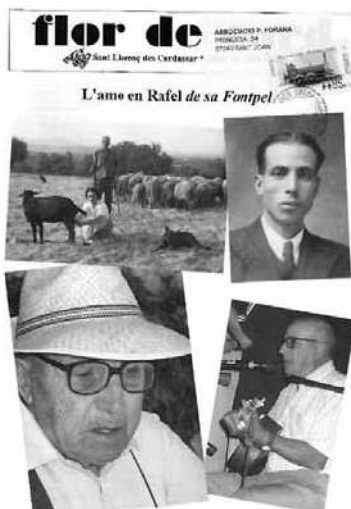
	7Setmanari	Perlas y Cuevas	Cent per cent	Porto Cristo	Cala Millor 7	Sa Font	Flor de Card
	Setmanal	Quinzenal	Setmanal	Mensual	Mensual	Mensual	Mensual
Noticiari relacionat amb el temps	*	*	*	*	*	*	*
Resums periòdics				*		*	*
Dossiers fotogràfics	*	*		*			*
Articles de divulgació		*					*
Reproducció de textos antics		*			*		*
Compromís i denúncia des de les pròpies publicacions	*	*		*	*	*	*

En definitiva, com veurem més endavant, s'han observat períodes secs (anys 1965, 1966, 1981, 1982, 1983...), calabuixades (la del 28 d'agost de 1972, la del 19 d'abril de 1976), ventades (17 de febrer de 1963, el cap de fiabl del 30 de setembre de 1976, la ventada de desembre de 1980, el temporal de vent del 9 i 10 de novembre de 2001), inundacions i pluges intenses (el dia 25 d'agost de 1983 al Port pel torrent de ses Talaioteles, les inundacions i revingudes del 6 de setembre de 1989 a Manacor i al Port, el 10 de novembre de 1990 al torrent de Son Sard de Son Servera, les del 28 de setembre de 1994 a Manacor pel torrent de sa Cabana i la del 13 de d'octubre de 1994 a s'Hospitalet Vell, etc.), nevades (del 6 i 7 de març de 1971, del 20 de febrer de 1981, de l'11 de febrer de 1983, la del gener de 1985, la del gener de 1999, la de 31 de gener de 2003...). Aquests episodis climatològics han estat tractats per les diverses revistes de forma diferent i irregular; però es poden arribar a establir per pobles les diferents interpretacions de les informacions dels mateixos episodis.

Un recurs emprat en aquest estudi és el del seguiment de la secció "Anys enrere" del setmanari *Felanitx*, elaborat per Mn. Pere Xamena, que per la seva proximitat geogràfica i per la rigorosa informació permet contrastar informacions de les revistes repassades.

És evident que, en els darrers anys, l'impacte mediàtic que representa la ràdio i sobretot la TV dona una repercussió més rellevant del que en principi

Capçaleres de les tres publicacions no manacorines observades per a l'estudi.

són aquests fenòmens. De la mateixa manera, moltes situacions anomenades a la península com de risc, de vegades es traslladen a les illes sense tenir els efectes produïts a les comunitats autònomes més properes.

Una altra mena d'informació no seleccionada en aquest treball és la d'aquelles publicacions digitals d'àmbit manacorí: serien *Manacormanacor.com* i les edicions digitals del *7Setmanari*, del *Cent per Cent*, el setmanari *Manacor Comarcal.com* i el setmanari gratuït *De franc*.

El tractament de la informació s'ha fet per revista.

Cent per cent

Una de les darreres publicacions aparegudes en l'àmbit de la premsa escrita a Manacor. Fins ara, ha dedicat poca atenció a les informacions meteorològiques.

7Setmanari de Llevant

Ha estat una publicació que ha seguit de forma ocasional els fets meteorològics. No obstant això, ha dedicat diversos dossiers fotogràfics que, així mateix, han servit per fer una denúncia pública dels desperfectes ocasionats per aquests fenòmens.

Porto Cristo

Elaboren resums anuals i n'expliquen els balanços. S'ha fet ressò de les revingudes que provocà el riuet i les corresponents pèrdues econòmiques que comportà. En el núm. 60, d'octubre de 1989, reproduí un reportatge fotogràfic de 18 pàgines, mentre que a la portada denunciava "*El Gobierno dijo que no pasó nada*". D'altra banda, i de forma irregular, publica fotografies antigues moltes d'elles relacionades amb episodis meteorològics.

Perlas y Cuevas

La degana de les revistes de Manacor ha seguit ocasionalment les incidències meteorològiques que es produeixen en el municipi. Ha realitzat i publicat dossiers de fotografies (inundacions del setembre de 1989, ventades, nevades...). En alguns casos ha publicat qualche article de divulgació sobre el temps, així com la publicació de refranys populars.

Sa Font

Cada mes la revista reproduïx la secció anomenada "Pluja", així com de vegades reproduïx la fitxa del Centre Meteorològic de Balears. En aquestes fitxes fan ús d'una senzilla infografia per representar els diferents elements atmosfèrics.

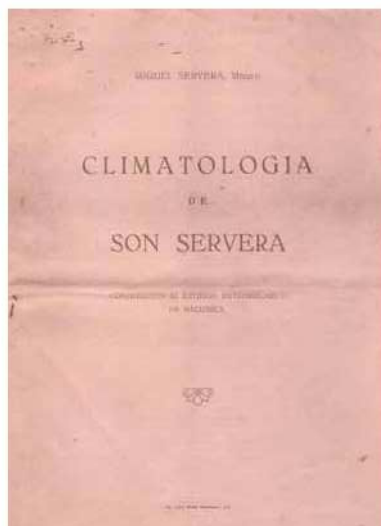
Cala Millor 7

Al llarg dels anys, aquesta publicació de Son Servera ha publicat notícies del temps, així com també fotografies antigues dels diversos episodis passats. Té un compromís ferm i fa denúncia de les deficiències que presenten les infraestructures quan hi ha torrentades i altres successos.

En el núm. 190, de juny de 2002, publicà, encartat, un estudi de Miquel Servera, *Metge Vell* com era conegut a Son Servera, titulat *Climatologia de Son Servera*.

Flor de Card

Aquesta revista ha destacat, des del seus principis, per l'atenció que dedicava a la informació meteorològica. Cada mes, el seu col·laborador Xesc Umbert analitza els resums mensuals comparant-los amb altres anys d'una forma rigorosa i sistemàtica. En aquests resums fa ús de la infografia i d'elements divulgatius per fer més propera la informació. Ha publicat articles de meteorologia popular i adesiara la revista publica notícies del temps i dossiers fotogràfics (inundacions, ventades, nevades,...). En el núm. 153, de setembre de 1989, publicà una portada titulada "Inundació i crisi", i dedicà l'editorial i 8 pàgines al tema de les inundacions del 6 de setembre. Ha pres iniciativa i fa denúncia de les deficiències que ocasionen, sobretot, les revingudes del torrent del seu pas per la vila, així com la desembocadura del torrent de n'Amer a s'Illot.

Coberta de l'estudi de Miquel Servera, es *Metge Vell*, publicat o encartat dins la revista *Cala Millor* 7.

Conclusions

Aquesta comunicació parteix de la base del que és o hauria de ser l'inici d'un estudi més ampli que afecta la zona de Llevant. El període observat no arriba als 50 anys i hem partit de les informacions que reproduïen les revistes analitzades. És evident que les informacions aportades durant aquest període i totes aquelles que afecten el segle XX ens ajudaran a sistematitzar les seqüències històriques per entendre el clima històric així i la seva percepció. D'altra banda, podrem contribuir puntualment a completar les històries locals i els seus períodes d'episodis meteorològics destacables.

BIBLIOGRAFIA GENERAL CONSULTADA

- CALDENTEY, M.; CORTÉS, J.; FEBRER, R.; SOLER, J. M.; UMBERT, F. (1989). «La inundació (del 6 de Setembre de 1989 a Sant Llorenç)». *Flor de Card*, 153, 159-166.
- CAMPANER Y FUERTES, A. (1881): *Cronicón Mayoricense*. Palma. J. Colomer y Salas.
- CORBÍ MATEU, A.; GRIMALT GELABERT, M. (1990). «El Torrent de sa Cabana (Manacor): factors que expliquen la seva perillositat». *II Jornades de Medi Ambient de les Illes Balears*, 50-52. UIB-SHNB. Palma. Comunicació presentada a les II Jornades del Medi Ambient de les Illes Balears, Palma, 23-25 d'abril de 1990.
- CORTÉS, J.; FEMENIES, A.; MESQUIDA, J. (1985). «La inundació». *Flor de Card*, 110: 178-185.
- GRIMALT GELABERT, M. (1989). «Repertiment de les precipitacions màximes a Mallorca». *Treballs de Geografia*, 41, 7-18.
- GRIMALT GELABERT, M. (1990). *Els torrents de Manacor*. Manacor: Ajuntament de Manacor. 129 pàg.
- GRIMALT GELABERT, M. (1992). *Geografia del risc a Mallorca. Les inundacions*. Palma: Institut d'Estudis Balearics.
- GRIMALT GELABERT, M. i LAITA RUIZ DE ASÚA, M. (1995). *Geografia Física: Climatologia i meteorologia*. Conselleria d'Educació, Cultura i Esports. Govern Balear Palma.
- GRIMALT GELABERT, M., LAITA RUIZ DE ASUA, M. i RODRÍGUEZ GOMILA, R.: «Periodización de las sequías históricas en Mallorca (s. XIV-XIX) a cambios climáticos en España. I Reunión del Grupo de Climatología de la AGE. Ed. Universitat de Sevilla, p. 129-146.
- GRIMALT GELABERT, M. i RODRIGUEZ PEREA, A. (1991). «Cabals màxims al Llevant i Migjorn de Mallorca durant les revingudes del setembre de 1989». *Treballs de Geografia*, 42, 7-18.
- JANSÁ GUARDIOLA, J. M. (1944). «Climatologia de Manacor». *Boletín Mensual del Centro Meteorológico de Baleares*, 21, s. p. Diputació Provincial de Baleares. Palma.
- ROSSELLÓ VERGER, V. M. (1964). «El clima y las aguas». *Mallorca. El Sur y Sureste*, 58-93. Càmera Oficial de Comerç, Indústria y Navegació de Palma de Mallorca. Palma.
- SERVA SUREDA, M. «Climatologia de Son Servera». *Studia X*, 3-8, 21-22.
- XAMENA FIOL, P. (1967): «Anys enrere. Segle XVIII. I». *Felanitx*, Impremta Ramon Lull, Felanitx.
- XAMENA FIOL, P. (1972): «Anys enrere. Segle XVIII. II», *Felanitx*, Impremta Ramon Lull, Felanitx.

HEMEROTECA

- 7 Setmanari de Llevant*, Manacor. Publicació setmanal editada per Informacions Llevant SL.
- A tota plana, Manacor*.
- Arriba*. Setmanari de la Falange Espanyola i de las Jons, Manacor, 1938-1966.
- Cala Millor 7*. Son Servera (1989-2008).
- Cent per cent*, Manacor. Setmanari d'informació general de Manacor i comarca.

- De franc*, Manacor. Publicació setmanal gratuïta editada per Medios Multimedia de Manacor, SL.
- El anunciador*. Revista setmanal del Sindicat Agrícola i Caixa Rural de Manacor, 1911-1912. Manacor: Tip. Bartolomé Roselló.
- El Manacorens*. Periódico literario y de intereses locales y del partido judicial 1889-1890. Manacor: Tip. Manacorens de B. Camps.
- Felanitx*. Setmanari d'interessos locals de Felanitx, des de 1935.
- Flor de Card*, Sant Llorenç des Cardassar. Revista d'informació general editada per l'Associació Cultural Flor de Card
- La Aurora*. Manacor. Setmanari bilingüe, 1906-1910: Tip. Bartolomé Roselló.
- Manacor*. Setmanari independent, publicat entre abril i octubre de 1921.
- Manacor*. Setmanari independent, publicat entre febrer de 1925 i juny de 1926.
- Manacor*. Setmanari publicat entre maig de 1968 i desembre de 1980. Era una continuació d'*Arriba*, publicat per la Jefatura Local del Movimiento.
- Manacor Comarcal*, Manacor. Publicació setmanal
- Manacormanacor.com*. Manacor. Premsa Digital d'Art Comunicació i Cultura S.L.
- Perlas y Cuevas*, Manacor. Publicació quinzenal editada per l'Associació Perlas y Cuevas.
- Porto Cristo*, Manacor. Publicació mensual editada a l'àrea de Porto Cristo per l'Associació de Veïnats de Porto Cristo.
- Sa Font*, Son Servera. Publicació mensual del municipi de Son Servera.
- Voz y Voto*, Manacor. Setmanari independent (1931-1933).

Anàlisi de les nevades al llevant de Mallorca. Processos, situacions sinòptiques i riscs associats

Miquel Salamanca Salamanca.

(Grup de recerca en climatologia, hidrologia, risc natural i territori de la UIB.)

Resum.

La neu, tot i ser un meteor poc freqüent, és part del clima de les illes. Sovinteja als cims més alts de la serra de Tramuntana de Mallorca als mesos freds, mentre que a la resta de la geografia ho fa de manera puntual i esporàdica. Les precipitacions al clima mediterrani, ja siguin líquides o sòlides, presenten una distribució espacial i temporal que està molt lligada als factors geogràfics com ara el relleu o l'orientació i sobretot als períodes de sequera que caracteritzen el clima. La neu segueix el mateix procés que la resta de precipitacions i això és el que s'intenta aproximar en aquesta comunicació.

Per altra banda, es fa una aproximació als processos que generen nevades generals a baixa cota i que arriben al llevant mallorquí, així com la situació sinòptica que les sol provocar. Les nevades importants a llocs poc habituals generen situacions igualment infreqüents. Una capa de neu relativament gruixada pot provocar reaccions inusuals entre la població, cosa que es pot convertir llavors en situacions de risc potencial.

Les precipitacions al clima mediterrani balear. La neu com a precipitació sòlida.

La neu és una casta més de precipitació, en aquest cas sòlida. En principi és bo d'assimilar que aquesta casta de precipitació seguirà els mateixos patrons de presència/absència que la resta de precipitacions a Mallorca.

Les precipitacions en el clima mediterrani són sempre irregulars, tant interanualment com estacionalment. És a dir, no plou cada any el mateix ni es distribueix sempre de la mateixa manera. Per definició el clima nostre és irregular